

FORORD

Af Jens Staubrand

Hos forfatteren og filosofen Søren Kierkegaard (1813-1855) finder man, udover stor tankerigdom og en mangfoldighed af metaforer, en veludviklet sproglig rytmik. Man hører tydeligt det melodiske sprog i dette uddrag fra Kierkegaards analyse af Mozarts opera Don Giovanni i essayet De umiddelbare erotiske stadier eller det musikalsk-erotiske, fra hovedværket Enten-Eller (1843), hvor Kierkegaard hævder, at den musikalske tegning af Don Juan er vigtigere end den sceniske:

‘Hør Don Juan, det vil sige, kan du ikke ved at høre Don Juan få en forestilling om ham, så kan du det aldrig. Hør hans livs begyndelse; som lynet vikler sig ud af tordenskyens mørke, således bryder han frem af alvorens dyb, hurtigere end lynets fart, ustadigere end denne og dog ligeså taktfast; hør hvor han styrter sig ned i livets mangfoldighed, hvor han bryder sig mod dens faste dæmning, hør disse lette dansende violintoner, hør glædens vink, hør lystens jubel, hør nydelsens festlige salighed; hør hans vilde flugt, sig selv iler han forbi, stedse hurtigere, stedse ustandseligere, hør lidenskabens tøjlesløse begæring, hør elskovens susen, hør fristelsens hvirken, hør forførelsens hvirvel, hør øjeblikkets stilhed – hør, hør, hør Mozarts Don Juan’.

Et tilsvarende melodisk sprog finder man overalt i Kierkegaards skrifter. Denne litterære kvalitet gør Kierkegaards ord egnet til at blive sunget, og sammen med det reflektive og metafoerne får vi således nogle unikke sangværker. Selv om Kierkegaard kunne skrive melodisk og var god til fortættet fremstilling, som man for eksempel ser det i nogle af de aforismer (af Kierkegaard kaldet Diapsalmata), der indleder Enten-Eller, så skrev han aldrig digte.

Søren Kierkegaard var interesseret i teater og musik. Vi ved at han skaffede noder til sin forlovede, den klaverspillende Regine Olsen, vi ved at han var en hyppig gæst på Det Kongelige Teater, vi ved at han var medlem af Musikforeningen i København – og vi ved at han skrev om musik og teater.

I det musikfilosofiske essay De umiddelbare erotiske stadier eller det musikalsk-erotiske, analyserer Kierkegaard således de tre Mozart-operaer Le nozze de Figaro, Die Zauberflöte og Don Giovanni, der blev førsteopført på Det Kongelige Teater henholdsvis januar 1820, marts 1816 og maj 1806.

Kierkegaard behandler tillige operaen Don Giovanni i artiklen En flygtig bemærkning om en enkelthed i Don Juan, Fædrelandets Feuilleton 19.-20. maj 1845, hvor operasangeren Jens Christian Hansens (1812-1880) rolle som Don Juan (en rolle han spillede fra 1839-1870) analyseres, og i diapsalma Disse to bekendte violinstrøg, fra indledningen til Enten-Eller, hvor allegrodelens begyndelse i ouverturen skildres følelsesmæssigt.

I Enten-Eller analyserer Kierkegaard endvidere den franske dramatiker Augustin Eugène Scribes populære skuespil Den første kærlighed, der blev førsteopført i Danmark i juni 1831 og frem til 1842 gik halvtres gange på Det Kongelige Teater. Yderligere analyserer Kierkegaard det tragiske, i essayet (i Enten-Eller) Det antikke tragiskes reflex i det moderne tragiske.

I essayet Krisen og en krise i en skuespillerindes liv, Fædrelandets Feuilliton 24.-27. juli 1848, skriver Kierkegaard om (teater, skuespil, og især) Johanne Luise Heibergs (1812-1890) rolle som Julie i Det kongelige Teaters nyopsætning i 1847 af William Shakespeares Romeo og Julie. I artiklen er der tillige en analyse af skuespilleren Christen Niemann Rosenkildes (1786-1861) komiske formåen i rollen som retsbestyrer Hummer i Johan Ludvig Heibergs vaudeville De Uadskillelige, førsteopført juni 1827.

I artiklen Hr. Phister som Captain Scipio, en erindring og for erindringen, der oprindeligt var tænkt til Fædrelandets Feuilliton, men aldrig trykt (nu gengivet i Kierkegaards Papirer IX B 67-8; dateret december 1848), analyserer Søren Kierkegaard skuespilleren Joachim Ludvig Phisters (1807-1896) rolle som Scipio, kaptajn i det pavelige politikorps, i J.H.V. de Saint-George, L.J.F.Héroid og Jacques Halevys syngestykke Ludovic (senere kendt som: Korsikaneren), der i perioden fra 1833 til 1846, blev opført adskillige gange på Det Kongelige Teater.

Kierkegaard var ikke selv musikalsk udøvende. Med hensyn til skuespil ved vi fra hans Papirer (I A 11-18), at han i perioden fra efteråret 1834 til foråret 1835, arbejdede på en karakteristik af en mestertyv til brug for et skuespil, som han dog aldrig fik endelig udarbejdet, samt at han i 1838 arbejdede på det filosofiske drama Striden mellem den gamle og nye sæbekælder (Papirerne II B 1-B 21), som heller ikke blev endeligt udarbejdet

Både danske og udenlandske komponister og dramatikere har ladet sig inspirere af Kierkegaards liv og værk, til en række musikværker og skuespil.

Musikværkerne bygger på tekster fra Diapsalmata og Forførerens Dagbog (dele af Enten-Eller 1843), endvidere på Sygdommen til Døden (1849), Frygt og Bæven (1843), Kærlighedens Gerninger (1847), To taler ved altergangen om fredagen (1851), Kristelige taler (1848), Lilien på marken og fuglen under himlen (1849), Guds uforanderlighed (1855), og en række religiøse bønner fra Kierkegaards Papirer.

Skuespillene bygger på tekster fra Enten-Eller; herunder De umiddelbare erotiske stadier eller det musikalsk-erotiske og Forførerens Dagbog, endvidere på In vino veritas (del af Stadier på livets vej 1845), samt Kierkegaards Papirer og litteratur om Kierkegaard, der har behandlet hans barndom og ungdom og forholdet til faderen, hans opgør med kirken og biskop Jacob Peter Mynster, forlovelseshistorien med Regine Olsen, samt hans sygdom og død på Det kongelige Frederiks Hospital i København 1855.

Bibliografien er alfabetisk ordnet, efter henholdsvis komponist og dramatiker, og er i to dele. I første del er musikværkerne nævnt, i anden del skuespillene. De enkelte værker er nævnt først på engelsk og

derefter på dansk, dog således, at værkets originaltitel er gennemgående.

Bibliografien er tilstræbt så udtømmende som muligt; ved hvert værk kan man således se, hvad der kræves med hensyn til musikere, skuespillere etc., ligesom man får at vide, hvilke Kierkegaard-tekster mv. de enkelte værker bygger på.

Har man kendskab til Kierkegaard-musikværker eller -skuespil, der ikke er nævnt i bibliografien, er jeg interesseret i oplysninger om disse.